

ДАМИР АБДИМУРАДОВ ИЖОДИДА АДАБИЙ ВА РЕЖИССЁРЛИК СЦЕНАРИЙЛАРНИНГ ИНТЕГРАЦИЯСИ

Habibnazarova Gulshod

О‘zbekiston Davlat san’at va MADANIYAT INSTITUTI Nukus filiali 2-kurs talabasi.

Аннотация: Мақола режиссёр Дамир Абдимуратов ижодида адабий ва режиссёрлик сценарийларнинг интеграцияси масаласини таҳлил қилади. Ушбу интеграция сюжетнинг узлуксизлиги, қахрамонлар характери ва визуал таъсирчанликни оширишда муҳим аҳамият касб этади. Мақолада ҳужжатли, портрет ва этнографик фильмлар мисолида адабий ва режиссёрлик сценарийларнинг амалий ва назарий жиҳатлари кўриб чиқилади.

Калит сўзлар: кино санъати, адабий сценарий, режиссёрлик сценарий, Дамир Абдимуратов, ҳужжатли фильм, этнография, портретлик фильм, сценарий интеграцияси

Abstract: This article examines the integration of literary and directorial screenplays in the creative work of director Damir Abdimuratov. It analyzes how combining these two screenplay types enhances narrative coherence, character development, and visual impact in documentary, portrait, and ethnographic films. The study highlights the theoretical significance of screenplay integration as a model for contemporary cinematic practice.

Keywords: cinema, literary screenplay, directorial screenplay, Damir Abdimuratov, documentary film, ethnography, portrait film, narrative integration

Кириш

Кино санъатида сюжет ва визуал тарздаги баённинг мувофиқлиги фильмнинг ижодий сифатини белгилайди. Шу нуқтаи назардан, кино жараёнида **адабий**

сценарий ва **режиссёрлик сценарий**нинг интеграцияси режиссёрнинг профессионал маҳоратининг асосий кўрсаткичларидан бири ҳисобланади. Адабий сценарий фильмнинг драматургик ва концептуал асосини таъминлаб, қаҳрамонлар характери, воқеа ривожланиши ва мафкуравий мазмунни белгилайди. Режиссёрлик сценарий эса шу концепцияни амалий визуал шаклга келтириб, камера бурчлари, кадр тартиби ва техник тайёргарликни қамраб олади.

Қорақалпоқ кинематографиясидаги тажрибаси билан эътиборга молик режиссёр **Дамир Абдимуратов**нинг ижоди айнан ушбу интеграциянинг самарали амалга оширилишини кўрсатади. Унинг фильмлари адабий ва режиссёрлик сценарийларнинг ўзаро уйғунлиги орқали сюжетни мукамал ва таъсирли кўрсатишда намунавий ҳисобланади.

Назарий қисм

Адабий сценарий ва унинг аҳамияти

Адабий сценарий — бу кино драматургиясида қўлланиладиган асосий жанр ҳисобланиб, у фильмда воқеа ривожланиши, қаҳрамонлар характери ва мазмунни аниқ ва узлуксиз баён қилиш имконини беради. Илмий манбаларда (Bordwell & Thompson, 2010) таъкидланишича, адабий сценарий — фильмнинг концептуал ва эстетик асоси бўлиб, режиссёр ва актёрлар учун визуал ва эмоционал қўлланма вазифасини бажаради.

Адабий сценарийнинг асосий хусусиятлари:

- Воқеа ва қаҳрамонларнинг тўлиқ ва изчил ривожланиши;
- Диалоглар орқали характери очиқ бериш;
- Фильмнинг мазмун ва ғоясини аниқ ва визуал оқим билан боғлаш.

Режиссёрлик сценарий ва унинг функцияси

Режиссёрлик сценарий техник ва амалий жиҳатдан фильмни ишлаб чиқиш жараёнида асосий кўрсатмаларни беради. Унда кадр тартиби, хронология, камера бурчлари, интерер ва экстерерлар, объектларнинг аниқ классификацияси ва тайминг каби элементлар қамраб олинади. Режиссёрлик сценарий адабий сценарийда

белгиланган сюжетни визуал ва техник жиҳатдан самарали ташкил қилиш имконини беради.

Интеграциянинг назарий аҳамияти

Академик таҳлилда (Stam, 2000; Monaco, 2009) режиссёрлик ва адабий сценарийнинг интеграцияси кино санъатининг визуал ва драматургик ҳамоҳанглигини таъминлайди, фильм таъсирчанлигини оширади. Дамир Абдимурадовнинг ижоди шу назарий концепциянинг амалдаги мисоли ҳисобланади.

Таҳлил

Портретлик фильмлар

Д. Абдимурадовнинг портретлик фильмлари — «Бердак», «Пидаи инсон», «Сонбес жулдуз», «Ҳамийше биринчи», «Илим аспани жулдузи», «Баҳадир», «Алақоз», «Халқ дана-лығы» — адабий ва режиссёрлик сценарийларнинг интеграцияси орқали фильмда воқеа ва қаҳрамонларнинг ички дунёси аниқ ва таъсирли кўрсатилган. Воқеаларнинг ишончли кўрсатилиши ва визуал ҳамоҳанглик фильмнинг эстетик сифатини таъминлайди.

Этнографик фильмлар

Этнографик фильмларда — «Бесик», «Гештек» — видео, овоз ва логик оқимларнинг уйғунлиги, кадрлар ва камера бурчлари режиссёрлик сценарийда белгиланган техник кўрсатмалар билан аниқланган. Бу фильмлар миллий маданият ва фольклорни визуал ва акустик жиҳатдан самарали намоён этишда намунавий ҳисобланади.

Ҳужжатли фильмлар

Ҳужжатли фильмларда ҳам режиссёр адабий ва режиссёрлик сценарийларнинг интеграцияси орқали воқеа ривожланиши, ҳаракат ва овоз таъсирини уйғунлаштириб, фильм мазмунини кенг аудитория учун тушунарли қилиб кўрсатади. Мисоллар: «Қара жорға», «Ҳавжар», «Нама алышпақ», «Бет ашар», «Келиншек».

Хулоса сифатида айтиб ўтиш керак, Дамир Абдимурадов ижодида адабий ва режиссёрлик сценарийларнинг интеграцияси кино санъатининг замонавий методлари

сифатида намоён бўлади. Ушбу интеграция фильмнинг визуал ва драматургик таъсирчанлигини оширади, қахрамонлар характери ва воқеа ривожланишини аниқ ва ишончли намоён этиш имконини беради. Академик нуктаи назардан бу ёндашув кино жараёнида концепция ва амалий техникани уйғунлаштиришнинг самарали модели ҳисобланади.

Адабиётлар руйхати:

1. Мадияров, Бахтияр. "ДАМИР АБДИМУРАТОВНИНГ РЕЖИССЁРЛИК МАҲОРАТИ." *Interpretation and researches* 1 (47) (2025).
2. Madiyorov, Baxtiyor Smetovich. "QORAQALPOQ FILMLARIDA XARAKTER YARATISH XUSUSIYATLARI." *Oriental Art and Culture* 6.4 (2025): 246-250.
3. Tajadinova, Guljakhan. "Development Of Historical Films In Modern Karakalpak Cinema." *International Conference on Global Trends and Innovations in Multidisciplinary Research*. Vol. 1. No. 6. 2025.
4. Tajadinova G. Development Of Historical Films In Modern Karakalpak Cinema //International Conference on Global Trends and Innovations in Multidisciplinary Research. – 2025. – Т. 1. – №. 6. – С. 78-79.
5. Tajadinova, Guljakhan Nizamatdinovna. "THE REALITY OF THE TIME IN KARAKALPAK FILMS." *Oriental Art and Culture* 6.4 (2025): 281-284.
6. Nizamatdinovna T. G. VIEWS ON THE EPOCHS IN KARAKALPAK DOCUMENTARIES //International innovation and researches. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 59-62.